חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא מדבר ושוטה וקטן פטורין אף מן השמחה הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה מאי שנא לענין ראיה דפטירי ומאי שנא לענין שמחה דמחייבי לענין ראיה גמר ראיה ראיה [א]מהקהל דכתיב [1]הקהל את העם האנשים והנשים והטף וכתיב [2]בבא כל ישראל לראות והתם מנלן דכתיב [1]למען ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר למימרא דכי לא משתעי לא גמר והא הנהו תרי אילמי דהוו בשבבותיה דרבי בני ברתיה דרבי יוחנן בן גודגדא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו עיילי ויתבי [א]קמייהו ומנידי ברישייהו [ב]ומרחשין שפוותיהו ובעי רבי רחמי עלייהו ואיתסו ואשתכח דהוו גמירי הלכתא וספרא וספרי וכולה הש"ס אמר מר זוטרא קרי ביה למען (א) ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא משתעי לא גמר וכיון דלא שמע לא גמר האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען ילמדו הוא אמר ר' תנחום [ג]חרש באזנו אחת פטור מן הראיה שנאמר [2]באזניהם והאי באזניהם מבעי ליה באזניהם דכולהו ישראל ההוא מנגד כל ישראל נפקא אי מנגד כל ישראל הוה אמינא אע"ג דלא שמעי כתב רחמנא באזניהם והוא דשמעי ההוא מלמען ישמעו נפקא אמר רבי תנחום [ג]חיגר ברגלו אחת פטור מן הראיה שנאמר [3]רגלים והא רגלים מבעי ליה [ג]פרט לבעלי קבין ההוא [4]מפעמים נפקא דתניא פעמים אין פעמים אלא רגלים וכן הוא אומר [5]תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים ואומר [6]מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב [ה]דרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר [7]נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר רב כהנא דרש [ו]רב נתן בר מניומי משום ר' תנחום מאי דכתיב [8]והבור רק אין בו מים ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו ת"ר [ז]מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר [ח](בן) חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום אמרו לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמר להם אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש [ט]שבת של מי היתה שבת של ר' אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הגדה היום אמרו לו בפרשת הקהל ומה דרש בה [1]הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני ועוד דרש [9]את ה' האמרת היום וה' האמירך היום [י]אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב [10]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר

ומי

חייב בשמחה. לשמוח בחג דכתיב ושמחת בחגך (דברים טז) ואמרינן לקמן (דף ח.) דשמחה בשלמים לאכול את הבשר וילפינן לה (פסחים דף קט.) מזובחת שלמים ואכלת שם ושמחת(ג). ולקמן פריך מ"ש לענין ראייה דפטור ולענין שמחה דמחייב: **ושאינו לא שומע ולא מדבר.** היינו חרש דמתניתין שסמכו לשוטה וקטן: **ראייה מהקהל.** דכתיב בפרשת הקהל בבוא כל ישראל לראות וגו'. ופרשת הקהל המלך היה קורא משנה תורה בעזרה בכל מוצאי שמטה דכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה וגו' (דברים לא): **פרט לשומע ואינו מדבר.** השתא משמע שאין זה ראוי ללמוד: **הלכתא.** משניות: **למען ילמדו.** ואין זה ראוי ללמד אחרים: **רב אשי אמר ודאי למען ילמדו.** כלומר בלאו קושיא דהנך תרי אילמי ליכא לאוקמי לדרשה דתנא דמעיט מהכא שומע ואינו מדבר אלא מלמען ילמדו: **דאי סלקא דעתך מלמען ילמדו.** הוא דמשמע ליה אלמא סבירא ליה לתנא דכיון דלא מישתעי לא גמיר לנפשיה: **וכיון דלא שמע.** אנן סהדי דלא גמיר. וכיון דתנן למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ואנן סהדי דטעמא משום דלא גמיר הוא שלא יבין כל מה שאומרים לפניו למה לי למהדר תו למען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר כיון דסבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי לא גמיר מלמען ישמעו ממעט ליה אלא ודאי סבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי גמיר ולא מלמען ישמעו ממעט הלכך הדר ומעטיה מלמען ילמדו הלכך ודאי למען ילמדו הוא דדריש: **פרט לבעלי קבין.** כשחתכו רגליהם נתנו קב קטן בסוף שוקו ועותנים בו מוכין וסומך סוף שוקו עליו: **אלא רגלים.** אדם שיש לו רגלים: **פעמיך בנעלים.** אלמא בבעלי מנעלים שייכי פעמים ובראייה כתיב(ז) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו': **שנקרא נדיב.** על שם שנדבו לבו להכיר בוראו: **נדיבי עמים.** הם הגרים המתנדבין מבין העמים לקבל עליהן עול מלות: **והבור רק.** משום דרבי תנחום אמרה נקט לה הכא גבי שמעתתא דרבי תנחום: **אבל נחשים ועקרבים יש בו.** לא היה ריק אלא ממים: **להקביל פניו.** יום טוב היה שחייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים כדאמרינן במסכת ראש השנה (דף טז:) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת (מלכים ב ד): **תלמידיך אנו.** ואין לנו לדבר בפניך: **האמרת.** שבחת כמו יתאמרו כל פועלי און (תהלים צד) ישתבחו שדרכן בלחה: **חטיבה אחת.** שבח אחד שבח מיוחד לומר אין כמוך לכך בחרנוך לאלוה:

ואף

גמר ראיה ראיה מהקהל. ונשים ליכא לאיתויי דקא ממעטו ליה לקמן מזכורך וכן אמרינן לקמן הא למה לי קרא תיפוק לי דמצות עשה שהזמן גרמא מהו דתימא ניליף ראיה מהקהל מה להלן נשים חייבות וטפלים לא מחייבין כמו בהקהל וליתן שכר למביאיהם כי התם דמקל וחומר פטרינן ליה כדפרישית לעיל דנשים פטורות טפלים לא כל שכן (ב) ולקמן דמרבינן קטן שהגיע לחינוך מדכתיב כל ולא גמרינן מהקהל התם אסמכתא בעלמא הוא כדמסיק ומהאי ק"ו נמי פטור וכי פריך דרבנן הוא מאי לאקשויי למה לי קרא ליגמר מהקהל אלא עדיפא מינה פריך:

מלמען ישמעו נפקא. דפשטיה דקרא משמע הלויה והבין שיבין מה שילמדוהו הלכך מה לנו שישמע כיון דלא גמיר ממעטינן ליה שפיר:

אלא קרי ביה למען ילמדו. ואף על גב דלא משתעי גמיר ולהכי לא נפקא להו מלמען ישמעו וכן מדבר ואינו שומע אפילו שמע עד השתא דמאי גמיר לאחריני כיון דלא מאי גמיר בהאי הליכה מה לו ללכת וכיון דלא שמע לא גמיר מכאן ולהבא אע"ג דגמיר לאחריני עד האידנא לא יזיל השתא כיון דלא יועיל לו הליכה זו דהא לא קאמר קרא הקהל אלא שישמעו בקריאת המלך ויבינו מהשתא ויבאו לידי יראת הבור דכתיב בסיפיה דקרא ויראו את ה' והש"ס לא חש להביאו דפשיטא ליה דמשתעי בהני אבל מלמען ילמדו לא מצי מפיק (ג) בלא ישמעו דלא הוינא מפיק מדבר ואינו שומע כיון דשמע מקמי הכי ושפיר גמיר אף לאחריני וגם יבין למה נקהלו עכשיו וגם(ד) יצטרך ישמעו כדאמרינן לקמן:

חרש באזנו אחת. בירושלמי אמר ר' יוחנן בעי חרש באזנו אחת מהו א"ר יוסי בר בון פלוגתא דרבי יוסי ורבנן דתני רבי יוסי ולבני אהרן תעשה כתנות (שמות כח) רבנן אמרי שתי כתונות לכל אחד רבי יוסי אמר אפילו כתונת (ה) לכל אחד ואחד הכי נמי רבנן אמרי באזניהם שתי אזנים לכל אחד ורבי יוסי אמר ° אזן לכל אחד ואחד:

אף על גב דלא שמעי. מחמת שהן רחוקים אבל אם היו חרשין ממעטינן מבאזניהם:

מפעמים נפקא. וכי אמרינן לקמן רגלים פרט לבעלי קבין אסמכתא בעלמא הוא ° דמפעמים נפקא וכי פריך במצות חליצה (יבמות דף קג. ושם) ובערכין פרק האומר משקלי (דף יט: ושם) ורמינהי רגלים פרט לבעלי קבין ההיא (ו) מדסמכיה רגלים קאמר ולא משום שהוא עיקר דרשה(ז):

תחילה לגרים. שנצטווה על המילה טפי מכל אותם שלפניו:

נשים לשמוע. אמר בירושלמי דלא כבן עזאי (ח)דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה:

כדי ליתן שכר למביאיהן. ועל זה סמכו (ט)להביא קטנים בבית הכנסת:

ומי

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ג מהלכות חגיגה הלכה ב:

יב ב ג מיי' שם פ"ב הלכה א סמג עשין רטו:

* * *

תורה אור השלם

1. הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: דברים לא יב
2. בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: דברים לא יא
3. שָׁלֹשׁ רְגָלִים תָּחֹג לִי בַּשָּׁנָה: שמות כג יד
4. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדֹן יְיָ: שמות כג יז
5. תִּרְמְסֶנָּה רָגֶל רַגְלֵי עָנִי פַּעֲמֵי דַלִּים: ישעיהו כו ו
6. מַה יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן: שיר השירים ז ב
7. נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם כִּי לֵאלֹהִים מָגִנֵּי אֶרֶץ מְאֹד נַעֲלָה: תהלים מז י
8. וַיִּקָּחֻהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ הַבֹּרָה וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם: בראשית לז כד
9. אֶת יְיָ הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ: וַייָ הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו: דברים כו יז-יח
10. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: דברים ו ד

* * *

רבינו חננאל

חוץ מחרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר שפטור ואף על פי שפטור מן הראיה חייב בשמחה וחרש שאינו שומע ולא מדבר ושוטה וקטן פטורין אף מן השמחה הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה. ומנא לן דהני פטורין מן הראיה דגמר ראיה ראיה מהקהל וכתיב ביה בהקהל למען ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע שפטור למען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר. ומקשינן איני דכל מאן דלא ממלל לא גמר והא הנהו תרי אילמי דבעא רבי רחמי עלייהו ואתפתחו ואשתכחו דהוו גמירי הלכתא וסיפרי וסיפרא ותוספתא וכולה תלמודא ופריק מר זוטרא קרי ביה למען יְלַמְּדוּ הן לאחרים ורב אשי קאי כוותיה דודאי ילמדו פשטיה וכיון דאילמא הוא אע"ג דגמירי לא מצי לאגמורי הוא לאחריני. הא דא"ר תנחום חיגר ברגלו אחת וחרש באזנו אחת פטורין מן הראיה פשוטות הן. בת נדיב בת אברהם שנקרא נדיב כו'. והבור רק אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו: ת"ר מעשה בר' יוחנן בן ברוקה ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין ואמרו כי ר' אלעזר בן עזריה דרש הקהל את העם האנשים והנשים והטף הא תינח אנשים ונשים וטף למה לי כו'. ועוד דרש את ה' האמרת היום וכו'. אתם עשיתוני חטיבה אחת

מסורת הש"ס

א) [בע"י הגי' קמיה], ב) [מנחות סג.], ג) [לקמן ד. יבמות קג. ערכין יט:], ד) סוכה מב:, ה) שבת כב., ו) מכילתא פ' בא פר' טו ואדר"נ פרק יח [תוספתא סוטה פ"ז], ז) [ועי' תוי"ט סוף פ"ג דאבות], ח) ברכות כח., ט) ברכות ו., י) [פי' ציור אחד בעולם כלומר דבר הניכר שאין כמותו. ערוך בשם רב האי בערך אמר], כ) [דברים כו], ל) [שמות כג], מ) [ועי' תוספות בכורות ו: ד"ה רוטב], נ) [סוטה כ.], ס) [כ"ה במסכת סופרים פי"ח הלכה ו].

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר מר זוטרא קרי ביה למען יְלַמְּדוּ וכו' למען יִלְמְדוּ הוא דאי ס"ד למען יְלַמְּדוּ: (ב) תוס' ד"ה גמר ראיה וכו' ולקמן דמרבינן. כ"ב וק"ק דהא אצטריך כל דלא תימא נשים פטורין טפלים לכ"ש וי"ל דכ"פ הא אי לאו ק"ו מהקהל שפיר משמע אף קטן שלא הגיע לחינוך כדקאמר ליתן שכר למביאיהם וכיון דאית לן ריבויא דכל איתרע ק"ו ושפיר נילף מהקהל אף בלא הגיע לחינוך וזה שכתבו התוספות ולקמן דמרבינן קטן שהגיע לחינוך מדכתיב כל ולא גמרינן מהקהל אף בלא הגיע לחינוך כיון דאיתרע ליה ק"ו ואלא מילתא התם אסמכתא בעלמא הוא כדמסיק ומהאי ק"ו נמי פטור בלא הגיע לחינוך ומקיים התוס' וכי פריך לקמן דף ד' קודם דידע מתירוץ אסמכתא דרבנן הוא הוה מצי לאקשויי ליגמר מהקהל אף בלא הגיע לחינוך: (ג) ד"ה אלא וכו' לא מצי מפיק בלאו למען ישמעו דלא: (ד) בא"ד וגם איצטריך למען ישמעו כדאמרינן לקמן: (ה) ד"ה חרש וכו' ואפי' כתונת אחד לכל אחד וכו' ור' יוסי אומר אפי' אזן אחת לכל אחד: (ו) ד"ה מפעמים וכו' ההיא מדאסמכיה רגלים:

* * *

גליון הש"ס

תוספות ד"ה חרש וכו' אזן לכל אחד ואחד. עיין יומא דף לו ע"א וביבמות דף קא ע"ב תוספות ד"ה ש"מ: ד"ה מפעמים נפקא וכו' דמפעמים נפקא. עיין תוס' ר"ה דף ה ע"א ד"ה שלמי פסח:

* * *

מוסף רש"י

פרט לבעלי קבין. מי שנחתך רגלו בפרק ראשון סמוך לשוקו ותוקן קב מקגל כתימין ונותן שוקו לתוכה וקורין אשקאצ"ש, שפטור מן הראיה, דאין לו רגל (ערכין יט:). **מה יפו פעמיך בנעלים.** בעליית רגלים (סוכה מט:). **שהיה תחילה לגרים.** בנדבת לבו להתגייר (שם). **האמרת.** לשון חשיבות ושבח, כמו יתאמרו כל פועלי און (ברכות ו.).